

"Bare barn" eller "en av gutta"?

Alder og kjønn i diskursen om jentevold

Sidsel Natland

Institutt for kulturstudier og kunsthistorie
Universitetet i Bergen
E-post: sidsel.natland@ikk.uib.no

Abstract

This article deals with violence exercised by girls (hereinafter referred to as "girl violence"). A combined perspective is how "age" and "gender" as cultural constructions can throw light both on the media debate concerning girl violence and just what young girls themselves understand by violence.

By focusing on newspaper coverage of the "Rognan Case", in which a gang of girls maltreated and then let their 15-year-old girlfriend be raped, it is primarily discussed how media discourse elucidates the violation of age and gender norms. An analysis of the media's coverage of girl violence shows that the media acts as a protector of boundaries, within which violence continues to be coupled with aspects of masculinity.

Furthermore, the article includes examples from interviews with girls who have themselves participated in violence. How do they react to the notions concerning gender and age? It is argued that the young girls both interpret and justify their actions within a narrow framework of feminine forms of expression. Violence and crime remain associated both with age and gender. Adolescence is a category where deviation and overstepping boundaries is almost anticipated, but this applies when referring to boys. Girls have a smaller deviation repertoire. Consequently, young girls who participate in violence are an extremely marginal group in the debate on adolescence and adolescent violence. The text ends up, therefore, by reflecting on what will happen when our cultural ideas on what a young girl ought to be, mingles with the social representation of the young girls themselves.

Nøkkelord:

*Jentevold
ungdom
alder
kjønn
media*

Voldsomme jenter

På våraparten for snart to år siden ble det lille stedet Rognan i Nord-Norge gjenstand for stor medieoppmerksomhet. En jentegjeng i alderen 14-15 år hadde mishandlet

en 15-årig jente og betalt en asylsøker 200 kr for å voldta henne. Mishandlingen fant sted i en tom lagerbygning i sentrum av Rognan, et sted der en del ungdom pleide å oppholde seg. Jentene utførte også selv

seksualisert vold mot 15-åringen. Asylsøkeren (33) ble varetektsfengslet, deretter innlagt på psykiatrisk sykehus som han greide å rømme fra. Jentene ble tatt hånd om av barnevernet.

I avisene sto det at ”en bagatellmessig krangel” hadde utløst situasjonen som varte i omkring fem timer. En oppsiktsvekkende opplysning var at den forulempede jenta selv var med i gjengen. Medelever på skolen sa til avisene at jentegjengen alltid hadde skilt seg ut – de hadde fremstått som tøffe og litt opprørske, men noe slikt som dette hadde de aldri forestilt seg kunne skje. Skolens undervisningsinspektør kunne imidlertid bekrefte at de hadde vært bekymret for jentegjengen, og at de på et tidspunkt hadde varslet ”Barn i Krise” – et team bestående av helsepersonell. Saken ble brakt inn for domstolene året etter.

Elementet av seksualisert vold med både en voksen mann og de unge jentene som aktører, var rystende og oppsiktsvekkende, og gjør Rognansaken til en svært spesiell sak.¹ Allikevel er ikke Rognansaken enestående. Et utvalg overskrifter fra lokalaviser, riksaviser og tabloider fra den senere tid viser flere oppslag og overskrifter som omhandler jentevold, og det pekes på at antall unge jenter involvert i vold, er økende: ”Bevæpnet jentegjeng ranet kvinne på bussholdeplass” (*Aftenposten* 8. desember 1998), ”På sykehus etter brutal jentevold” (*Nettavisen* 30. mars 2000), ”Banket opp av jentegjeng, truet til taushet” (*Aftenposten* 18. oktober 2001), ”Jentegjeng mishandlet 19-åring” (*Aftenposten-nett* 19. august 2002), ”Jentegjeng banket opp skoleelever” (*VG-nett* 11. april 2002), ”12-åring banket opp i jentegarderoben” (*Dagbladet* 29. mars 2003), ”Sjalusi førte til jentevold” (*Hamar Dagblad* 4. februar 2003), ”Banket opp av jentegjeng” (*VG-nett* 25. januar 2003).

Da psykologen Hjørdis Kaul i en artikkel i *Adresseavisen* ble bedt om å kommentere voldelige handlinger blant jenter, siteres hun på at:

Dette er en negativ side ved likestillingen. (...) Gutter har slåss til alle tider, og det har vært akseptert. Men når jenter slåss, brytes et mønster, og vi blir igjen skremt. Jentevold er et nytt fenomen som sjokkerer, men så langt har likestillingen kommet (*Adresseavisen* 12.11.2003).

Hennes uttalelse er ikke enestående når man leter etter *forklaringer* på jentevold. Vår tids interesse for fenomenet ”jentevold” blir ofte forklart på lignende måter. Det ser vi i medias oppslag, der både journalister, ungdomsarbeidere og forskere uttaler seg om fenomenet. Det at kvinner begår kriminalitet eller at unge jenter gjør seg skyldig i slåssing og vold, vekker alltid oppsikt og interesse. Med jevne mellomrom, både på 1900-, 1920-, 1950- og 1970-tallet har kriminologisk forskning kommet med innspill som alle behandler fenomenet som et ”nytt og oversett” sosialt problem (Lombroso og Ferrero 1895, Thomas 1923, Pollak 1950, Adler 1975). En fellesnevner er at de leter etter forklaringen på hvorfor kvinner beskjefriger seg med slike tradisjonelt mannlige aktiviteter, og svaret finner de gjerne i det som kalles ”frigjøringshypotesen” (Smart 1979) – enkelt forklart påstanden om at når kvinner blir likestilt menn, så vil de også agere som menn. Overskriften på en artikkel i ukebladet *Kvinner og Klær* (16/2004) som omhandlet jentevold, er talende: ”Vi blir som menn”! Omfanget og forekomsten av jentevold blir altså betraktet som indikatorer på større samfunnsmessige forandringer. Frigjøringshypotesen tilbyr en enkel og

monokausal forklaring på hvorfor jenter bruker vold til tross for at det ikke finnes belegg for at en slik forklaringsmodell stemmer (Smart 1979). Imidlertid knytter en slik forklaring vold tett sammen med forestillinger om *maskulinitet*. De fleste teorier om sammenhengen mellom kjønn og vold – både sosio-biologiske og medisinske, men også feministiske – har i stor grad bidratt til å understreke koblingen mellom vold og menn. Det må være derfor frigjøringshypotesen står fram som en sannsynlig forklaring – vi mangler på mange måter ord og perspektiver på jenter eller kvinner som utøver vold.²

Hvordan kan vi unngå stereotype forklaringer på jenters vold og heller forsøke å utvikle perspektiver som kan fange opp den kompleksitet som feltet tilføres med de unge jenters inntreden på en slik arena? Og hva kan en kulturforsker tilføre dette feltet? Ifølge etnologen Inger Løvkrona (2001:34) kan et kulturelt perspektiv på vold feste blikket både på struktur- og individnivå; på hvordan samfunnet organiserer vold, hvilke former for vold som sanksjoneres eller tolereres, og på menneskers subjektive opplevelser av vold. Dette omtaler jeg som en *dominerende diskurs* og en *hverdagsdiskurs*.³ Jeg legger til grunn at det finnes en dominerende diskurs om sammenhengen mellom alder, kjønn og vold. I denne artikkelen representeres denne av medias dekning av jentevold, hovedsakelig Rognansaken.⁴ Hvordan tematiserer den de nevnte begrepene? Jeg anser nemlig den dominerende diskursen som konstituerende for vår virkelighet, samtidig som den er innleiret i historiske og sosiale prosesser som kan forrykke diskursen, men også tydeliggjøre den – som f. eks. når unge jenter utøver vold. For i dette feltet finnes også en annen diskurs, nemlig jentenes hverdagsdiskurs. Denne kommer til uttrykk i intervjuer og samtaler

med unge jenter om deres opplevelser av og erfaringer med vold. Hva slags forestillinger om alder og kjønn kommer til uttrykk her? Hva slags relevans har disse for deres forhandling og refleksjon omkring egne erfaringer med vold? Preges fortellingene av den diskurs som har hegemoni på feltet? Løvkrona (2001:34) understreker nettopp at en interessant tematisering er hvordan vold verbaliseres. De to kildetyperne, avisene og intervjuene, er diskursive i den forstand at de befinner seg innenfor en diskurs om vold. Ut ifra dette vil jeg derfor diskutere alder og kjønn som kulturelle konstruksjoner og hvordan de uttrykkes når temaet er vold. Teksten vil munne ut i spørsmålet om interessen for jentevold handler vel så mye om kulturelle forestillinger og forventninger til rollen som ung jente som volden i seg selv.

Fortellingen om et skjørt vennskap – og en skoledagbok

Da Rognansaken⁵ kom for retten, hadde statsadvokaten i Nordland tatt ut tiltale mot de to av jentene som var 15 år etter voldtektsbestemmelsene i straffeloven. Strafferammen her er på 10 år for den som ”ved vold eller truende adferd får noen til å ha seksuell omgang med en annen, eller til å utføre tilsvarende handlinger med seg selv.” (Jf. Straffelovens kapittel 19, § 192 c). I tillegg ble de tiltalt for legemsfornærmelse under svært skjerpene omstendigheter. Saken kom først opp i Salten Tingrett i januar 2003. I vitneavhørene kom det fram at den mest ”aktive” under mishandlingen, var en jente som bare var 14 år da ugjerningen ble utført, og altså under strafferettslig lavalder. Hun kunne derfor ikke dømmes, men ble innkalt som vitne. De to jentene som kunne tiltales, ble dømt til 270 timers samfunnsstraff og en erstatning på 30.000 kr i fellesskap.

Jentenes forsvarere krevde sine klienter frikjent. De mente det ikke burde vært tatt ut tiltale fordi jentene bare var noen måneder over kriminell lavalder. En av fedrene til jentene uttalte også tidlig i prosessen at ”de [jentene] er jo bare barn”. Jentene anket saken videre til Hålogaland Lagmannsrett, der straffen ble skjerpet til 300 timers samfunnsstraff, samt at de måtte betale 50.000 kr hver til den fornærmede jenta. Advokaten til den ene jenta varslet umiddelbart at de ville anke dommen inn for Høyesterett, men den ble der avvist.⁶

Da rettssaken startet, ble altså den yngste av jentene, som var 14 år, utpekt som anføreren og den mest aktive under mishandlingen.⁷ I vitneavhør kom det fram at offeret hadde satt ut rykter om jentene. ”Ho prata skit” svarte den yngste jenta da aktor spurte om hvorfor de hadde mishandlet henne. Begge de tiltalte jentene forklarte også at offeret hadde kalt den ene av dem for ”bitch” (*Aftenposten* 20.01.03). I vitneavhørene av fornærmedes tidligere fostermor, ble det også tydelig at vennskapet og samholdet jentene i mellom, var skjørt. I *Aftenposten* gjenfortelles det at:

Fornærmedes tidligere fostermor gjorde et sterkt inntrykk da hun vitnet i går. Slik beskrev hun dagen, før marerittet startet.

- Det var en fin dag. Også x (fornærmede) hadde en fin dag. Hun fikk en telefon fra en jente (fra hun som skal ha ledet mishandlingen). På meg virket det som en OK samtale. ”Er dere blitt venner igjen”, spurte jeg. Ja, svarte hun (...).

(...)

Minutter senere startet hennes livs mareritt, et fem timers voldshelvete, som ifølge tiltalen inneholdt slag, spark, risping, stikking med nål (piercing) i

ulike kroppsdeler, sviing av håret med lighter, voldtekt ved at gjenstander ble ført inn i henne. (*Aftenposten* 22.01.03)

Den fornærmede jenta hadde slitt med å bli akseptert av gjengen, og av dette vitneut-sagnet kom det klart fram at det må ha eksistert et betydelig makthierarki blant jentene. Dette ble også understreket av den ene av de tiltalte jentene. Hun fortalte at ”gjenglederen” var:

(...) veldig dominerende. Jeg så at venninner kom på skolen med blåveis. Jeg følte meg rett og slett truet. Hun er rett og slett et grusomt menneske. Hun er så dominerende og sterk at hun får til det hun vil. (*Dagbladet* 20.01.03.)

Et sentralt bevismateriale gjennom avhør og vitneforklaringer, var en skoledagbok som 14-åringen hadde skrevet i. I avisene ble fotografert av denne skoledagboka, en lys lilla plysjinnbundet skoledagbok med en applikert Snoopy-figur på forsiden, hyppig brukt for å illustrere reportasjene. I rettssalen kom det fram at jenta, noen måneder før overgrepet skjedde, hadde skrevet i boken at hun drømte om å drepe både sin søster, den fornærmede i saken og en annen jente. *Aftenposten* (21.01.03) siterer at hun hadde skrevet at ”Lykke er: røyk, alkohol, rewanch, blod”, og at hennes verste sider var ”når jeg har drap på hjernen.”

Jenta måtte selv lese opp dette i retten, og avisenes beskrivelser av hennes utseende og oppførsel i vitneavhør, understreket at det var noe uvanlig med dem som sto tiltalt i Salten tingrett denne dagen. Ikke bare var de jenter, men de var i tillegg ualminnelig unge. *Aftenposten* skrev:

Det var (...) ikke mye som minnet om

en 'farlig gjengleder' da hun entret vitneboksen. Tynn og sammensunket, med sped stemme og håret i musefletter, fremsto også hun som et offer, slik alle involverte i denne saken, både fornærmede og de som mishandlet henne, gjør. (*Aftenposten* 22.01.03)

Overskriften på artikkelen fastslo også at det ikke var noen "hardbarket kriminell" som hadde inntatt vitneboksen: "Brøt sammen da hun leste dagboknotater". Avisen rapporterte videre at "Jenta, som av sine venninner er karakterisert som vond, rå og voldelig, gråt med skjelvende stemme, før hun ble tatt vare på av sin far". Hun ble også trøstet av de to tiltalte jentene. Forholdet mellom jentene framstår som forunderlig i avisenes skildring av dem: På den ene siden holder de sammen og trøster hverandre, på den annen side beskrives det konfliktfylte.

Snoopy-skoledagboken ble brukt som bevismateriale fordi den inneholdt fortellinger om fantasier om vold og makt som ble omsatt til handling. Skoledagboken blir et symbol på noe ungdommelig. Den forbindes særlig med unge jenters hverdagsliv og framstår for de voksne som noe naivt og uskyldig; en arena for ungdommelig kreativitet og lek med språk og ord. Skoledagboken synes heller ikke å være en arena der konflikter og uenigheter uttrykkes (Heggli 2001:139-144). Den unge jentas skrivehandling bryter derfor ikke bare med de voksnes forestillinger, men også med denne jentekulturens egne konvensjoner. Avisenes billedbruk med fokuset på en søt skoledagbok *forankrer* reportasjeteksten og former og preger vår oppfatning av den (Gripsrud 2000:127ff). Rognansaken forankres i en diskurs om *alder* som er gjennomgående for hvordan ungdomsvold beskrives i massemedia. Når det gjelder

"jentevold" generelt, illustreres dette også av at det anses som ganske vanlig at det settes ut rykter og at det forekommer sjalusi og uenigheter ungjenter imellom. Et eksempel på dette er oppslaget om en 14 år gammel jente som ble angrepet av ti andre tenåringsjenter på Kløfta i mars 2003. En representant for politiet uttalte om saken at motivet for handlingen var muntlige uoverensstemmelser over en lengre periode, og at: "Dette er litt typisk *jenter i denne alderen* [min uthevning]. Mens gutter gjør opp med en gang, drar det gjerne litt ut i tid med jenter (...)" (*Romerikes Blad* 29.03.03). Et slikt utsagn impliserer at dette er noe som jentene kommer til å vokse fra. Det sier også noe om hvordan alder blir en måte å forstå konflikter blant jenter på: Dette er "typisk jenter i denne alderen" – det er noe som hører til. Slik kan man også bagatellisere de unge jentenes adferd.

Overskridelser og avvik

Innledningsvis nevnte jeg at jeg behandler media som representant for en hegemoniske diskurs, som jeg anser som konstituerende for hvordan vi oppfatter og fortolker verden. Før jeg går videre til hverdagsdiskursen; unge jenter som selv har utøvd vold, kan det derfor være nødvendig å poengtere hva som egentlig blir kommunisert i mediediskursen om jentevold. Rognansaken ble forankret i en diskurs om *kjønn* som jeg mener er gjennomgående for hvordan jentevold konstitueres i media. Bare det at man benytter prefikset jente-, føyer seg inn i et mønster med den tradisjonelle bruken av mann som nøytral kategori og kvinnen som den markerte "andre". Dette er ikke noe nytt, tvert imot så kan det ses i et større historisk perspektiv: Kvinner som har begått vold eller kriminalitet, har alltid blitt oppfattet som et

dobbelt avvik fordi de avvek både fra forestillingen om hvem en kriminell var (en mann) og hva en kvinne var (iboende passivitet). Når unge jenter utøver vold, overskrides slike grenser. Adferd og handling kan være med på å kategorisere og klassifisere kjønn og grenser for kjønn. Det finnes ofte klare grenser for hva jenter og gutter forventes å gjøre, og dette ser vi i medias oppslag om ungdomsvold. Hva som kategoriseres som vold, påvirkes også av dette. I dekningen av Rognansaken ble det tydelig hvordan jentene, både utøverne og den forulempede jenta, ble anskueliggjort som *ofre* – ofre for både alder og kjønn. Samtidig er det slik at det er når normer brytes, at vi ser hvor grensene går. Avviket er diskursivt avhengig av normen. Dette ser vi i medias oppslag – her behandles jenters utøvelse av vold som *overskridende* handlinger. Dette impliserer at vold, også blant de unge, stadig knyttet til ideer om maskulinitet. Jenter som utøver vold, bryter derfor ikke bare juridiske lover, men også kulturelle kontrakter om kjønn. Fenomenet beskrives som noe nytt og skremmende, samtidig uttrykkes at det er noe kjent og trivielt med ungentenes konfliktmønstre. På denne måten inntar media posisjon som grensevakt der de bidrar til å temme og overvåke grensene for kjønn. I medias oppslag er det de voksne, journalistene, som fører ordet. Både debatten om ungdomsvold og ungdomskulturen er derfor del av en maktdiskurs; mellom gutter og jenter, mellom unge og voksne. Vi har sett at Rognansaken også var forankret i en diskurs om *alder*.

Fjortisgreier for gutte-jenter? Jenters vold fra utøverens perspektiv

Betyr dette at det må være noe spesielt med jenter som utøver vold? Må de studeres på en annen måte enn gutter som utøver vold?

Det er viktig å understreke at de er i mindretall sammenlignet med guttene. Om det trenger å bety at de er kvalitativt annerledes, er et annet spørsmål. Psykologen Elisabeth E. Storvoll (2004) finner i sin avhandling at det er de samme risikofaktorene som er relevante for å forklare jenters og gutters antisosiale atferd. Allikevel lever vi i en verden der politikk, jus, medie- og populærkultur bidrar til å konstruere voldelige jenter som spesielle og gutter som normale (Brown 1998, Wykes 2001). Den dominerende diskursen er i stor grad med på å opprettholde forestillingen om at alder og kjønn er funksjoner av biologi. En måte å nyansere dette bildet på, er å heller se alder og kjønn som *posisjoner*. For å gripe disse posisjonene, må man undersøke hvordan jentene ser på seg selv og sine handlinger. Dette er et lite utforsket emne som stadig betraktes som et av kriminologiens tause felt. I mitt pågående avhandlingsarbeid har jeg til nå intervjuet ti jenter i alderen 16-19 år om deres opplevelser og erfaringer med vold. Åtte av disse har vært involvert på "utøversiden" og/eller deltatt i en gjeng.⁸ Her vil jeg med eksempler drøfte hvordan noen av disse jentene forholder seg til alder og kjønn når de skal fortelle om den vold de har deltatt i.

Kari er en jente på 17 år fra en større by i Norge. Da hun gikk i 8. klasse, var hun med i en "jentegjeng". Denne gjengen besto av jenter hun begynte å henge sammen med i denne perioden. De vanket mye i byen, de festet og drakk en del alkohol på fest. Noen av dem var involvert i slåsskamper, men Kari sier at hun aldri deltok som annet enn tilskuer. De hadde rivaliserende gjenger på andre skoler. Jentegjengen hadde ikke noe spesielt navn, men i den grad de hadde noe kjennetegn, så var det at de alle sminket seg ganske tungt. Kari må le

litt av akkurat det i dag. De hadde ingen definert leder, men det var en jente, Siri, som fremsto som det. Venninnen til Kari, som er med på intervjuet, forteller at Siri så "skummel ut" og at det ikke var gøy hvis hun "satte øynene sine i deg". Når gjengen var ute for å "ta" andre jenter, hang dette oftest sammen med at noen hadde satt ut rykter om at en av jentene var "hore" eller at noen hadde kalt henne det. Hvis hun som hadde spredt ryktet, ble banket av andre jenter, var det en *hev*n som var fortjent, forteller Kari. I dag betegner Kari dette som en "ungdomsskoleting". Hun forteller at hun på denne tiden hadde en litt "vill periode", og at hun i dag har "landet litt". Hun har blant annet fått nye venner – slik som venninnen som er med henne når vi treffes. Kari mener hun var med i gjengen fordi det var en måte å "være med å utforske ting på". Hun sier at på en måte savner hun dette litt også! Men i dag mener Kari at det er "for dumt" at jenter slåss. Hun kaller det en "gutteting". Hun og venninnen samtykker i at det er "harry", ja rent ut "tragisk"! Kari sier at da hun var med i jentegjengen, forsvarte de seg alltid med at "hun fortjente det" hvis de hadde banket en annen jente. I dag mener Kari at hun ville ha *snakket* med den som hadde satt ut rykter om henne. Det er gutter som slåss for å løse konflikter, det ligger ikke i "jenters natur" å slåss, sier Kari, og dette samtykker hennes venninne i.

Karis synspunkter må nok også ses på bakgrunn av hennes erfaringer med konsekvensen av å delta i dette jentefelleskapet. Hun mener at hun egentlig ikke oppnådde respekt fra andre unge, men heller at de fryktet henne. Hun opplever å ha blitt satt i bås som "problemjente", noe som blant annet har resultert i opphold i fosterhjem og barnevernsinstitusjon. Erfaringen med vold har vært et prosjekt i

Karis liv, men har også blitt en byrde.

Kari beskriver konfliktene mellom jentegjengene og måtene å løse dem på, som en "ungdomsskolegreie". Hun knytter det til begynnelsen av tenårene. Nå er hun 17 år og har vokst fra det, sier hun. I samtale med to andre jenter, Emma og Lise, 17 og 19 år, uttrykker de noe av det samme. Emma var også med i en slags jentegjeng da hun gikk på ungdomsskolen. I dag kaller Emma og Lise også dette en "ungdomsskolegreie"; en "fjortisting" og noe de var opptatt av fra de var ca. 12 til 15-16 år. De mener at jenter i denne alderen har lett for å såre hverandre ved å sette ut rykter, si stygge ting om utseendet o.l. På ungdomsskolen foregikk slike ting mer i form av baksnakking og at jenter dannet "klikker". Til tross for at Emma forteller at hun både har banket andre og selv blitt slått "helseløs", så sier begge jentene at det er først nå, på videregående, at baksnakking, rykter og klikker ikke aksepteres i like stor grad lenger. Derfor blir også konsekvensene alvorligere hvis du fortsattholder på med den slags, for: "Her kan du få bank i stedet", sier de.

Når det gjelder hvordan jentenes erfaringer med vold kan knyttes til en spesiell alder, er det med andre ord en mer ambivalent holdning i Emma og Lises fortelling enn hos Kari. Selv om Emma har erfaring med slåsskamp og "gjengopprør" i ungdomsskoletida, knytter hun det å "få bank" til noe som kan skje *nå*, mens klikkene, ryktemakingen og baksnakkingen knyttes til en integrert del av "fjortistilværelsen" på ungdomsskolen. Hun mener at de er mer voksne nå – man bør forstå at ryktespredning er uakseptabelt. Jeg tolker jentene slik at i ungdomsskoletida forholdt de seg til fjortisalderens uskrevne lover. Da fikk du bank fordi du hadde kalt noen hore, mens nå kan du få bank fordi du ikke har *vokst*

fra det å sette ut rykter og kalle noen hore. Det gjelder hele tiden å forklare volden innenfor et univers der den fremstår som en riktig løsning; noe offeret måtte regne med; noe offeret selv har gjort seg fortjent til. Slik konstrueres en orden der volden gjøres legitim innenfor rammene av jentenes egne netteværk.

Når det gjelder synet på kjønn, er Emma og Lise snare til å understreke at de er "mer guttejenter". De liker ikke såkalte "jente-jenter". Å være guttejente understreker en blanding av feminine og maskuline egenskaper. Jente-jenter er ensidig opptatt av utseende, seg selv, og de har en typisk jenteegenskap: De "lekker" hemmeligheter! Jenter er ryktemakere og setter ut nedsettende betegnelser, danner klikker og smisker med lærere og andre elever. Gutter har spesielt én forbilledlig egenskap: De "ordner opp" uoverensstemmelser der og da – i stedet for å la konflikter trekke ut i tid, tar de heller en direkte konfrontasjon med den det gjelder. Kanskje betyr det at man må slå, men det oppleves allikevel som mer redelig. Å være "en av gutta" blir således et ideal, det er også tydelig i de øvrige intervjuene jeg har gjort. Jentene agerer i så måte stadig i forhold til et maskulint ideal.

I disse intervjuene, der rammen om samtalene er erfaringer og opplevelser av vold, uttrykker jentene noe som jeg mener må være et slags hierarki jentene i mellom. I dette jente-hierarkiet blir de såkalte "jente-jentene" plassert nederst. Å være "guttjente" eller "en av gutta" rangerer høyest. Motstandere i slåssing blir også kalt "kjerringer", men jeg fornemmer at en "kjerring" vel så ofte er en annen jente som også ville identifisert seg selv som "guttjente". Det er med andre ord ikke nødvendigvis en "jente-jente" som blir banket, selv om jentene i intervjuene gir uttrykk for

at det er slike jenter de misliker sterkest. Å være en av gutta er altså noe som blant disse jentene kan oppnås via visse sosiale praksiser – som for eksempel å ikke oppføre seg som en jente-jente. De fleste jentene jeg har intervjuet, forteller at det er guttene som har gitt dem denne anerkjennelsen. Å være en kul og tøff guttejente er altså en identitet og en status som *tilskrives* jentene, mer enn at det er en posisjon de selv tilskriver seg. Av andre jenter kan man derimot bli omtalt som "gærn i huet", eller, som Lise ble kalt: "Gærne-Lise". Dette betyr kanskje ikke så mye for dem der og da, men det er noe som kan oppleves belastende i ettertid.

At det å være en av gutta er idealet, er allikevel ikke et entydig bilde. På et annet nivå uttrykker disse tre jentene forestillinger om tradisjonelle kjønnsroller. De omtaler det å slåss som noe mannlig, noe som ikke ligger i jenters natur. Det er "teit", "tragisk" og "harry" sier for eksempel Kari i dag om det å være jente og slå. Dette kan selvfølgelig henge sammen med en viss forskereffekt – kanskje sier de dette fordi de tror det er det jeg ønsker å høre. Kanskje vil de overbevise meg om at de er kommet på rett spor? Det er flere av jentene som har spurt meg om hva jeg egentlig syns om dem; hva mener jeg egentlig om at de har banket andre jenter så blodet spruter og kjevebeinet knekker? I intervjuene forsøker jeg å balansere rollen mellom å ikke moralisere og å ikke ta lett på det de forteller. Det er en vanskelig posisjon. Om jeg inntok rollen som "moralens vokter", ville kanskje ikke disse jentene fortalt meg noe. Samtidig er det etisk betenkelig å la være å formidle at jeg faktisk ikke applauderer det de har deltatt i. Jentene har nok under intervjuene sett på ansiktsuttrykk og kroppsspråk at jeg har tatt avstand fra noe av det de forteller. I tillegg har vi snakket litt om nettopp dette før vi har skilt lag.⁹

Jeg mener allikevel ikke at disse mer tradisjonelle forestillinger om kjønn og vold som jentene uttrykker, kan tilskrives forskereffekten alene. Jeg tror det henger sammen med at de er på vei videre, de er på vei til å vokse fra den problematiske ungdomsskolealderen og inn i en mer voksen måte å være jente på. Hvorfor blir det plutselig naturstridig at jenter slår, men ikke guttene? Kanskje er det ikke lenger attraktivt å være "gutte-jente" eller "gæern gjengjente" når man nærmer seg slutten av tenårene? Men hva eller hvem er det som bestemmer at jentene bør oppføre seg på bestemte måter?¹⁰ For å finne noen svar, mener jeg vi må se på hvordan jentenes hverdagsdiskurs er innleiret i og preget av dominerende diskurser om alder, kjønn og vold.

Å være ung

Fokuset på jentevold er vevd sammen med debatten om *ungdomsvold*. Derfor er det naturlig også å studere *alder* i en kulturanalytisk forståelse av jentevold som fenomen. Rognanjentene ble omtalt som en *jentegjeng*. Gjengen regnes som en del av det å være ung. Å være ung kan bl.a. bety å avvise foreldrenes og samfunnets normer. I gjengen kan ungdommene skape et felles rom som de voksne ikke har adgang til. I tillegg vil andre unge som ikke aksepterer gjengens indre orden, avvises.

Et klassisk synspunkt i kriminologien har vært at en måte å demonstrere at man er voksen på, kan være å bevise det via sin *adferd* – selv om den avviker fra det som ellers i samfunnet oppfattes som voksen adferd. Å være voksen vil f. eks. si å være selvstendig (ikke bli diktert hva en skal gjøre), og det innebærer retten til å nyte de voksnes privilegier (drikke seg full, ha seksuelle forhold etc.). Hvis kriminaliteten er opposisjon mot noe, så er det ikke mot

samfunnsverdiene i seg selv, men mot de institusjoner og personer som presser den unge inn i et underordningsforhold og på dette viset truer hennes oppfatning av seg selv som voksen (se Hauge 2001:81-98). På Rognan fikk vi vite at de voksne hadde hatt jentegjengen i kikkerten en stund, og at et team av helsepersonell – "Barn i Krise" – var oppmerksomme på dem. Hva syntes jentene om å bli oppfattet som *barn* og som *barn i krise*? Har de provosert fram et ønske om å bli sett på som det stikk motsatte: som voksne, selvstendige, med retten til egen seksualitet? I intervjuet med Emma og Lise forteller Lise at hun vanket i en gjeng på ungdomsskolen, og at flere av lærerne sa at de var "harry". Lærernes intensjon var antagelig å appellere til jentenes selvforståelse og med et ungdommelig begrep (hvem vil oppfattes som harry?!) få dem til å trappe ned sin "gjengaktivitet", men effekten var den motsatte. Det ble oppfattet som en unødig provokasjon fra de voksne. Gjengdeltakelsen kan slik sett relateres til selvoppfatningen av alder og handlekraft. Den kan også handle om noe mer enn det voldelige og utagerende – noe som mer generelt kan knyttes til det å være ung. Gjengen kan også være et symbol for tilhørighet og identitetskonstituering – et erfaringsrom der man kan definere seg som "inne". Med andre ord kan det synes litt for enkelt å si at de unge vil markere at de er voksne. De er snarere opptatt av å vise at de *ikke er barn*. Dette trenger ikke bety at de aksepterer hele voksenkonseptet. De unge profilerer seg nettopp gjennom blandingen av voksne og barnlige kjennetegn. Gjengdeltakelse kan være én måte å anvende kulturelle muligheter å være ung på. Sosiologen Ivar Frønes (1995) hevder for eksempel at alder kan ses som en sosial strategi; handlinger kan forklares og forstås i lys av alder.

En lignende strategitenkning omkring diskurser om alder finner vi også i straffelovgivningen. I Rognansaken ser vi en interessant konsekvens av de juridiske rammene for alder: Den som ble utpekt som den mest aktive overgriperen, var under den kriminelle lavalder og kunne ikke tiltales. Det at man kan være ”gammel nok til å mishandle, for ung til å straffes”, illustrerer hvordan samfunnets diskurser omkring alder står i sammenheng med de institusjoner som finnes for å hjelpe de unge lovbrøtterne. Forsvarerne var også nøye med å påpeke at ingen av deres klienter burde vært straffet pga. sin unge alder, og de framholdt at dette var en sak for barnevernet (*Dagbladet* 28.01.03). I ankerunden i lagmannsretten var den ene av forsvarerne også svært kritisk til løsningsen med samfunnsstraff fordi hans klient nå hadde begynt å komme på ”rett kjøp” med hensyn til skolegang og trivsel. En samfunnsstraff kunne sette tilbake denne positive utviklingen (*Aftenposten* 07.05.03). Advokatens utsagn om å komme ”på rett kjøp”, eksemplifiserer at det å være ung, er å være på vei mot noe. Den unge voldelige jenta var på rett vei, på vei til å bli snill pike!

Hva er en ung jente? Forhandlinger om jenterollen

Kari, Emma og Lise har også forandret seg. Selv om de fortsatt har noe kontakt med sine gamle miljøer, så tar de i stor grad avstand fra det de har deltatt i. Vi har sett at de forsøkte å plassere seg selv på topp i et jentehierarki der smiskete og dollete jente-jenter ble rangert lavt. Samtidig har vi sett at de lot seg tilskrive sin identitet som ”tøff” av gutter. Særlig Kari har imidlertid kommet til det punkt der det ikke lenger er kult å være slås-jente. Hvordan kan dette henge sammen?

Den australske feministiske forskeren Catherine Driscoll er opptatt av hvordan

unge jenter fungerer som en indeks eller markør for både kulturell endring og kontinuitet. Driscoll skiller mellom ”female adolescence” og ”feminine adolescence”. Det første begrepet er relatert til en diskurs om pubertet; om fysiologi og psykologi, mens det andre skal markere grad av uavhengighet fra spesifikke alderskategorier. For Driscoll er det et poeng at ”feminine adolescence” viser til en bevegelse *mot* noe, og at den dermed er relatert til ideer om kvinnelighet. Dette er interessant fordi det vever sammen diskurser om kjønn og alder. Begrepet ”feminine adolescence” markerer således at det er snakk om en prosess, noe som er i forandring. Denne prosessen vil alltid være definert og konstituert retrospektivt. For Driscoll blir det derfor et poeng at både alder og kjønn må studeres *relasjonelt*, altså et posisjonsperspektiv.

Når det gjelder fokuset på alder, har vi sett at jentene selv har en mer nyansert inndeling av ungdomsalderen enn hva vi ser i medias oppslag. For jentene selv innleder overgangen mellom ungdomsskoletid og videregående et skille – skillet mellom å være ”fjortis” og det å være ”mer voksen”. Konflikter som endte i at de selv eller andre ble banket, forklares delvis med at dette skjedde i ungdomsskoletida. Men ikke nå. Nå ville de ha ”pratet om det” hvis det oppsto en konflikt. En slik konstituering av jentegjengen som del av livsløpet, skjer via den retrospektive fortellingen. Dette faller sammen med det å anskueliggjøre alder som sosial strategi (Frønes 1995, se ovenfor); det jentene har deltatt i, kan forklares og dermed *legitimeres* i forhold til alder.

Med ”feminine adolescence” anlegger jeg et perspektiv som også integrerer kjønnsperspektivet. Dette mener jeg er viktig fordi jeg anser at de voldelige jentene forsøker å konstruere femininitet ut ifra en vanskelig posisjon. I den sammenheng har

jeg latt meg inspirere av den australske sosiologen Robert Connells (1999) begrep om "den hegemoniske maskulinitet", som henviser til det maskulinitetsuttrykk som til enhver tid nyter størst respekt og hvor andre former for maskulinitet er underordnet, herunder også en generell underordning av kvinner. Ulik utforming av femininitet vil ifølge Connell alltid være relatert til en underordning under maskulinitet. Connell mener videre at ulike former for femininitet ikke er ordnet etter dominansstrukturer slik de ulike former for maskulinitet er. Kan man allikevel forestille seg en slags "hegemonisk femininitet" (som stadig er bygget opp omkring mannens kvinnebilde)? En hegemonisk femininitet vil i mitt materiale være den form for femininitet som jente-jentene besitter. De er opptatt av utseende, de har merkeklær, de er flinke på skolen og de holder seg inne med de voksne. Jenter som utøver vold, er ofte marginaliserte pga. flere påvirkende faktorer som rusmisbruk, vanskelige og turbulente familieforhold, avbrutt skolegang og generelle vansker med konsentrasjon og temperament. Det blir allikevel *volden* som blir stående som en markør på alt de ikke er.

Med dette mener jeg at de unge jentene prøver å leve opp til sosialt anerkjente former for feminin adferd samtidig som de står i en svært marginal og underordnet posisjon til en slik konvensjonell femininitet. Dette kan forklare den ambivalente holdning de har til det å være jente. De signaliserer delvis at de tilhører en konvensjonell jentekultur ved å innrømme at de også er opptatt av utseende og klær, noe jeg tolker som at de forsøker å leve opp til den hegemoniske femininitetsform. De "vet" at det er "jente-jentene" som er i besittelse av den sosiale makt, at hun er attraktiv og overlegen. Samtidig snakker de nedsettende

om dem og tar avstand fra dem, for eksempel ved å poengtere hvordan de alltid har kommet best overens med gutter. Noen av jentene jeg har intervjuet, beskriver andre jenter som "slitsomme" å omgås. Ved å vende om på jente-jentenes kvaliteter, blir det de voldelige jentene som er rettfærdige og redelige og jente-jentene blir de avvikende. Slik forsøker de å bygge et alternativt hierarki; nemlig et hierarki der guttejentene er på topp og jente-jentene nederst. Et passende offer for jentenes vold ville derfor være en jente-jente. Imidlertid er det ingen av jentene jeg har intervjuet, som har utøvd vold mot en slik jente. Kanskje beveger ikke jente-jentene seg på den samme arena? Slåsskampene legitimeres imidlertid med at offeret har oppført seg på måter som kan *assosieres* med jente-jentene; de har sladret, satt ut rykter el.l.

Den femininitet, det omvendte hierarki og det bilde av en "ungjente" som de voldelige jentene forsøker å konstruere, er imidlertid ikke sosialt anerkjent. Hierarkiet de forsøker å leve opp til i gjengtida, kollapser derfor på vei mot en mer voksen alder. Betyr det at Driscolls idé om "feminine adolescence" er internalisert også hos jentene selv? Unge jenter vokser opp med bevisstheten om at de skal "bli til noe". Derfor er det kanskje legitimt å teste ut grenser for kjønnsidentiteter i en viss tid: Vi har sett at jentene i stor grad knytter aktivitetene til ungdomsskoleperioden. Etter som de blir *mer voksne*, lærer de seg imidlertid at det ikke er passende for en jente å slå. Å bli voksen ser ut til å innordne seg et mer tradisjonelt kjønnsrollemønster. Når Kari sier at hun på en måte savner tiden i gjengen, så er det ikke selve *innholdet* hun savner, men perioden, tiden, *ungdomsskolealderen*, alderen der hun kunne teste ut ting og flytte grenser. Er bevegelsen mot voksenlivet også bevegelsen

mot en mer konvensjonell kvinnelighet – en hegemonisk femininitet?

Voldens alder – ungdom som problem

Utgangspunktet for denne teksten er å drøfte hvordan fenomenet jentevold kan forstås i forhold til normer for både alder og kjønn. Når det gjelder aldersperspektivet, er teorier om alder som en *kulturell* mer enn en naturvitenskapelig kategori, en relativt ny grein i vestlig vitenskap. Inspirasjon og utvikling kommer fra antropologiske studier av ikke-vestlige samfunn. Mye forskning har fokusert på måter der antatt aldersbestemt adferd og identitet er *representasjoner* av hvordan vi burde føle oss og oppføre oss på ulike stadier i vårt livsløp. For kulturforskeren blir derfor oppgaven å undersøke hvordan slike representasjoner kan *dekonstrueres*. Den britiske kriminologen Sheila Brown peker på at det å studere alder som kulturell konstruksjon, innebærer å se alder som diskursivt formet (Brown 1998:37). Alder, mer enn noe annet, handler om *forventninger* som vi tilskriver en persons kronologiske posisjonering i livsløpet – både når det gjelder moral og det adferdsmessige. Brown mener dette får konsekvenser for hvordan vi knytter vold, kriminalitet og annen problemadferd til visse aldre:

Barn forventes å være uskyldige, ”rene” og ”naturlige” – en stabil alderskategori. ”Childhood is the sleep of reason”, sier Jean-Jacques Rousseau. Når barn begår kriminelle handlinger, settes våre forestillinger om barndommen på spill. Et godt kjent eksempel er bortføringen av og drapet på den to år gamle James Bulger som ble utført av to ti-åringer i Liverpool i 1993.

Ungdom forventes derimot å være en periode som kjennetegnes av avvik, avbrudd og grenseoverskridende livsførsel. Når ungdom oppfører seg problematisk, oppfyller de stereotypen om ungdomsald-

eren – til tross for at de avvikende ungdommene er i mindretall.

Voksne /middelaldrende er derimot en alder som forbindes med respekt og produktivitet, dette er solide og lovlige borgere. Vold og kriminalitet fremstilles derfor som et problem *for* disse, heller enn at denne gruppa portretteres som problematisk for samfunnet. Det er i denne gruppa mest kriminalitet foregår, men det tilsløres av våre kulturelle forestillinger om alder.

Når det gjelder forestillingen om de *eldre*, går den ut på at de er eller bør være passive, sårbare medlemmer av samfunnet. De tilskrives barnlige kvaliteter og infantiliseres. Saker som omhandler eldre lovbrøttere, kan derfor f. eks. gis en komisk valør (Brown 1998:1-5). Et eksempel på det er nyheten om en 56 år gammel kvinne som for tredje gang ble dømt for promillekjøring i Bergen vinteren 2004. Reportasjens forankring til alder finnes både i overskriften; ”Bestemor dømt igjen” og i illustrasjonen; en humoristisk tegning av en eldre dame, grå i håret og med permanent, drinkglass og en flaske Martini i hånden, godt plassert i førersetet i en folkevognliknende bil (*Bergensavisen* 20.02.2004).¹¹ Det er interessant at i den samme perioden ble et par unge gutter i Bergen pågrepet flere ganger for råkjøring med stjalne biler. Disse sakene ble *ikke* forankret i komikk!

Det populære bildet av ungdom er imidlertid dobbeltsidig: På den ene side anses ungdom som problematiske og som en trussel mot det bestående, på den annen side er de symbol på framtid; på håp og optimisme (Wyn og White 1997). I et videre perspektiv anses ungdom også som ofre for det risikofylte moderne samfunnet. Ungdom er altså både en kontroversiell og forvirrende alderskategori, men kanskje er det nettopp dette som er grunnen til at

ungdom assosieres med problemer – som kriminalitet og vold – nettopp fordi det har vært betraktet som en alder som kjenne- tegnes av opprør, avvik og brudd med konvensjonelle verdier og moral. Samtidig ser vi at dette synet på ungdom bidrar til å konstruere både ”barn” og ”voksen” som mer stabile kategorier.

Brown mener at den offentlige debatten om ungdom, gjør ungdom til en ”spesiell” gruppe og at de marginaliseres. Slik sett kan ungdom betraktes som en type kulturelle ”andre” (1998:14, men se også Cohen 1972, Wykes 2001). Denne konstruksjonen av de unge står i tett forbindelse med det lovverk og institusjoner som opprettes for å støtte og hjelpe de unge. En slik ekskluderingsprosess gjør at ungdom blir en marginal gruppe, som på den ene siden fratrar gruppen makt og status, men som på den andre siden utilsiktet gjør ungdom til en farlig gruppe i kraft av sin annerledeshet. På denne måten blir diskurser om barndom og ungdom en slags projiseringsskisse for de voksnes bekymring. Det å studere ungdom som marginale og som trussel, er ifølge Brown fundamentalt for å forstå hvordan *alder* står i forhold til vold, kriminalitet og kriminalisering. Så kanskje er det slik at fokuset på ungdomsvold kan forstås ved å studere *alder* i relasjon til avvik og *annerledeshet*?

Voldens kjønn – de problematiske jentene

Som det skulle fremgå av drøftingen i denne teksten, må aldersperspektivet appliseres med et blikk på kjønn når fenomenet jentevold skal forstås. For selv om jentene aldersmessig tilhører ”ungdommen”, så ser det ikke ut til at de er tildelt det samme avviksrepertoar som guttene. Dette blir særlig tydelig i diskusjonen om vold. Grunnen til at unge jenter som utøver vold, betraktes som en kulturell anomali,

må henge sammen med at forbindelsen mellom kjønn og vold alltid har vært dominert av biologiske forklaringsmodeller. Både sosiobiologiske og medisinske forklaringsmodeller forklarer *menns* aggressive tilbøyeligheter ut ifra teorier om evolusjon, gener, og hormonelle anliggende. Feministisk, konstruktivistisk forskning om vold har satt fokus på volden som et strukturelt og ikke bare et individuelt fenomen. Vold kan da f. eks. studeres som uttrykk for avspeiling av ulike maktrelasjoner i samfunnet og en måte å opprettholde disse på. Det er allikevel de biologiske ideene om forbindelsen mellom kjønn og vold som er mest ”lettselgelige” og som jevnlig kommuniseres i media og populærkultur (Løvkrona 2001). At man snakker om ”jentevold” som et eget begrep, illustrerer nettopp dette tankegodset. Det faktum at også jenter kan utøve vold, blir vanskelig å forholde seg til: De biologiske forklaringsmodellene blir utilstrekkelige, for de knytter vold til aspekter ved *menns* biologi. De radikalfeministiske perspektivene blir også utilstrekkelige fordi de knytter vold til aspekter ved *mannlig* identitetskonstituering (og dermed kan også slike perspektiv bli like determinerende som de biologiske).

Ungdomsforskningen har på sin side bidratt til å videreføre forestillingen om at ungdom er ensbetydende med *gutter* (Drotner 1993). Det må være derfor vi aldri ser overskriften ”Guttevold”! Guttene svarer med forestillingene om ungdomsaldere. Med ”jentevold” blir bildet annerledes. I et kjønns- og aldersperspektiv ser jeg at de unge jentene blir ytterligere marginalisert i debatten om ungdomsvold. Faktisk ser det ut til at den unge jenta plasseres i forestillingen om barnets kategori (se ovenfor); hun skal være uskyldig, ”uskyldsen”.

I mediedebatten om jentevold brytes med andre ord en del forestillinger og for-

ventninger om hva unge jenter er og/eller burde være. Når jeg f. eks. leser overskriften "Jenter bruker ikke lenger bare ord", er det nærliggende å spørre om det er det at selve ideen om den unge jenta brytes; de voksnes ideer om henne, som sjokkerer mer enn de faktiske hendelser. Dette skjer når media sammenstiller "ungjenta" som kulturell størrelse med faktiske unge jenter, de jenter som vi møter der ute i det virkelige liv. Medie- og barndomsforskeren Patricia Holland (1997) kaller en slik sammenstilling en "confusion of tongues" der den sosiale representasjonen av noe (de unge jentene) forveksles og sammenstilles med en kulturell diskurs som refererer til dem ("ungjenta").¹²

Kulturforskeren og volden

På mange måter er det en slik "confusion of tongues" vi ser i medias dekning av f. eks. Rognansaken. Det er de voksne som fører ordet i fortellingen om jentegjengen på Rognan. Når jeg leser mediedekningen av saken med folkloristiske briller, leser jeg en fortelling som handler om våre kulturelle forestillinger om vold, kjønn, alder og overskridelser. Ut ifra en slik lesning blir det tydelig hvordan media implisitt tematiserte våre *kulturelle forestillinger* om "den unge jente". Slik sett handler medias dekning av Rognansaken om noe mer enn den vold som ble begått av fem jenter: Mediefortellingen utøver også en symbolsk "vold" – mot våre forestillinger om hva en ung jente (som kulturell størrelse) skulle være.

I dette landskapet forsøker jenter som Kari, Emma og Lise å finne sin plass. Hva slags hjelp har de av at det finnes forskere som syns det er viktig å anskueliggjøre alder og kjønn som kulturelle konstruksjoner? Poenget for kulturforskeren som foretar en slik dekonstruksjon, må bli å vise hvordan de dominerende diskurser og forståelser av

de unge jentene internaliseres og bidrar til en ytterligere marginalisering av jenter som allerede befinner seg i en utsatt og vanskelig posisjon. Selv om det statistisk sett er ukontroversielt å knytte vold til menn og forestillinger om maskulinitet, mener jeg at man må åpne opp for å også kunne studere jenter som utøvere av, ikke bare ofre for, vold. Vi må finne noen perspektiv for å fange opp denne kompleksiteten. Til det trengs jentenes egne stemmer. Men både forskere så vel som utøvere av vold er på mange måter ordfattige når fenomenet skal beskrives. Det er noe usagt i både Kari, Lise og Emmas fortellinger. Det er en taushet om det som skjer som glir inn i voldens retorikk (von der Lippe 1999:64ff). Én ting er at vold er en kroppslig erfaring, men det er i tillegg vanskelig å sette ord på erfaringer omkring adferd som man vet at er uakseptabel og som bryter med samfunnets forventninger om hva man burde være. Det er en krevende øvelse å sette ord på egen voldsbruk. Narrasjonen og fortellingen konstituerer en virkelighet som du derigjennom tvinges til å ta stilling til. Jeg ønsker likevel å løfte jentene frem som aktører i sine egne liv. Det å få tilgang til hvordan jentene forholder seg til egne opplevelser og erfaringer, få øye på hvordan utøverne selv legitimerer sine handlinger ut ifra bl.a. oppfatninger om alder og kjønn, er viktig i et kulturvitenskapelig prosjekt.¹³ På denne måten kan også et kulturvitenskapelig perspektiv bli et bidrag til å forstå hvorfor vold blir et prosjekt i enkelte unges jenters liv.

Noter

1. Om Rognansaken har paralleller til lignende saker, så må det bli den såkalte "Egersundsaken" i 1996. Der sto ti ungdommer (17-24 år) tiltalt i Dalane herredsrett for mishandling og voldtekt av en 21-årig venninne. To ble frifunnet, tre fikk samfunnstjeneste og betingede dommer, fem av ungdommene ble dømt til fengselsstraffer på

- mellom 15 og 27 måneder. Den strengeste straffen fikk offerets venninne, som ble beskrevet som hovedpersonen. Saken ble anket til Gulatings Lagmannsrett, hvor ungdommene ble frikjent for tilfeller av voldtekt. Dette bl.a. på det grunnlag at offeret selv hadde oppsøkt ungdommene flere ganger og ikke selv forlot åstedet. De tiltalte hevdet også at venninnen selv deltok. Lagdommerne mente at det ikke var bevis nok til å dømme ungdommene. Statsadvokat Inger Marie Sunde anket saken videre til Høyesterett, men tre av fem høyesterettsdommere forkastet anken.
2. Et problem med begrepet "jentevold", er at det kan tolkes som at det finnes en spesifikk type kvinnelig vold i motsetning til en mannlig. Det gir ikke mening å beskrive et kjønn utelukkende ved å sammenligne det med en motpol, men i denne teksten bruker jeg allikevel begrepet av praktiske årsaker. Men nettopp derfor vil jeg understreke at det er "jenters vold" jeg studerer, dvs. unge jenter og den vold som de utøver (jfr. Hearn 1998 i Løvkrona 2001:23).
 3. Diskursanalyse er ikke én, men flere tilganger. Jørgensen og Philips (1999) tar for seg tre tilganger som alle hviler på et sosialkonstruksjonistisk grunnlag: Diskursteori, kritisk diskursanalyse og diskurspsykologi. Innen *diskurspsykologien* fokuserer man på enkeltindividens håndtering av hverdagsituasjoner, og individenes aktive språkbruk understrekes. Det analytiske fokuset vil derfor være det som Jørgensen og Phillips kaller "*hverdagsdiskurs*". Når jeg studerer mediematerialet, er jeg mer inspirert av kritisk diskursanalyse og diskursteori. Førstnevnte legger også vekt på at diskurs er med på å skape den sosiale verden, men skiller mellom diskursiv praksis (tekst, tale) og andre sosiale praksiser. For diskursteorien er et nøkkelord "diskursiv kamp": Forskjellige diskurser kjemper om å ha hegemoni, og teorien tenderer å se subjektene som styrt av diskursen ("alt er diskurs"). En konkret analyse kan kombinere disse ulike tilgangene, og det er det jeg ønsker å gjøre ved å fokusere på den offentlige diskurs i forhold til hvordan unge jenter selv opplever vold.
 4. Men i denne diskursen, som også kan kalles den offentlige diskurs, innlemmer jeg også politiske dokumenter og medie- og populærkultur generelt.
 5. Jeg har i en tidligere publisert artikkel studert medias deknning av denne saken, og de deler av foreliggende artikkel som omhandler Rognansaken, bygger på den (se litteraturlisten; Natland 2003).
 6. Det er Høyesteretts kjæremålsutvalg som avgjør om man får føre en sak fram for Høyesterett.
 7. Denne jenta ble senere i Salten Tingrett funnet å være solidarisk ansvarlig for det som skjedde, med det resultat at også hun ble idømt en øko-

nomisk erstatning til offeret.

8. Ingen av disse kan knyttes til det mediematerialet som her brukes. Alle person- og stedsnavn er fiktive.
9. Det er ikke plass til å føre en diskusjon om metodisk-etiske utfordringer innenfor rammene av en slik artikkel, men i dette tilfellet illustreres blant annet utfordringen med det jeg har valgt å kalle "strategisk nærhet" (Natland 2002). Hvor går balansen mellom empati, sympati og antipati i forskerens forhold til sine informanter og det de forteller om? Og hvordan skal forskeren synliggjøre sin posisjon uten å stå i veien for det feltarbeidet som skal utføres? Dette er spørsmål som blir ekstra tydelige når kulturforskeren beveger seg inn på felt der menneskers mer "destruktive" sider synliggjøres.
10. Dette må selvfølgelig ikke forstås som at jeg forsvaret deres bruk av vold eller mener den skulle fortsette!
11. Det komiske kan også forstås i forhold til kjønn. Skal man tro de mange avisreportasjer om temaet, ser vi ut til å aldri bli lei de evinnelige diskusjoner om menn eller kvinner er dyktigst til å kjøre bil. I en slik kontekst er det selvfølgelig en viss komikk i at kvinnen oppga at hun var nervøs for å kjøre bil, men ble roligere etter noen drinker. Saken understreker videre Wykes' (2001) poeng om at menn som har begått lovbrudd, plasseres direkte i en rettslig diskurs, mens kvinner som oftest blir plassert i en kjønnsdiskurs først. Jeg mener allikevel at saken er tydeligst forankret i alder: Teksten fokuserer på at hun er bestemor, og tegningen viser en person som ser eldre ut enn hva de fleste 56-åringer gjør i dag.
12. I det engelske språket blir denne distinksjonen tydeligere idet man kan snakke om "girls" vs "girlhood".
13. Med dette mener jeg ikke at fenomenet jentevold eller vold generelt kan reduseres til å kun forstås i lys av alder og kjønn. Kjønnsperspektivet må ikke få hegemoni – andre aspekter er også viktige, f. eks. tidligere erfaringer som ofre for vold, alkohol- og rusmisbruk, sosiale problemer etc. som alle fører til marginalisering i en eller annen grad.

Litteratur

- Adler, Freda 1975. *Sisters in crime. The Rise of the New Female Criminal*. New York, McGraw-Hill Book Company.
- Brown, Sheila 1998. *Understanding youth and crime. Listening to youth?* Buckingham – Philadelphia, Open University Press.
- Cohen, Stanley 1972. *Folk Devils and*

- Moral Panics. The Creation of the Mods and Rockers.* London, MacGibbon & Kee.
- Connell, Robert W. 1999. *Maskuliniteter.* Göteborg, Daidalos.
- Driscoll, Catherine 2002. *Girls. Feminine adolescence in popular culture and cultural theory.* New York, Columbia University Press.
- Drotner, Kirsten 1993. "Introduktion: Unge kvinder og dobbeltblikket på det moderne". I: Kirsten Drotner og Monica Rudberg (red.): *Dobbeltblikk på det moderne. Unge kvinners hverdagsliv og kultur i Norden.* Oslo, Universitetsforlaget. S. 7-22.
- Frønes, Ivar 1995. *Among Peers. On the meaning of Peers in the Process of Socialization.* Oslo, Scandinavian University Press.
- Gripsrud, Jostein [1999] 2000. *Mediekultur, mediasamfunn.* Oslo, Universitetsforlaget.
- Hauge, Ragnar 2001. *Kriminalitetens årsaker. Utsnitt av kriminologiens historie.* Oslo, Universitetsforlaget. 2. utg.
- Heggli, Gry 2001. *Skoledagboken: En folkloristisk studie av unge jenters skrivelser.* Avhandling (dr. art.). Universitetet i Bergen.
- Holland, Patricia 1997. "Living for libido; or Child's Play IV; the imagery of childhood and call for censorship". I: M. Barker og J. Petley (red.): *Ill Effects: The Media/Violence Debate.* London, Routledge. S. 78-86.
- Jørgensen, Marianne Winther og Louise Phillips 1999. *Diskursanalyse som teori og metode.* Frederiksberg, Roskilde Universitetsforlag.
- Lippe, Gerd von der 1999. *Metaforens potens. Essays.* Oslo, Forlaget Oktober.
- Lombroso, C. og W. Ferrero 1895. *The Female Offender.* London, Fisher Unwin.
- Løvkrona, Inger 2001. "Den våldsamma mannen". I: Inger Løvkrona (red.): *Mord, misshandel och sexuella övergrepp. Historiska och kulturella perspektiv på kön och våld.* Lund, Nordic Academic Press. S. 9-32.
- Natland, Sidsel 2002. "Sympatisk, empatisk, kritisk? Noen refleksjoner omkring bruk av kvalitative forskningsintervju og erfaringsnær tilnærming i studier av etnisk og kulturell kompleksitet." I: Magnus Berg, Riina Reinvelt og Line A. Ytrehus (red.): *Etnisk kompleksitet. Nordliga länder – Kulturvetenskapliga perspektiv. Skrifter från Etnologiska föreningen i Västsverige 38 / NNF Publications 15.* Göteborg, Etnologiska föreningen i Västsverige. S. 82-102.
- Natland, Sidsel 2003. "Jentevold": Overskridelser av normer for kjønn og alder? I: *Kvinneforskning.* 3/03 s. 44-60.
- Pollak, Otto 1950. *Criminality of Women.* Philadelphia, University of Pennsylvania Press.
- Smart, Carol 1979. "The New Female Criminal: Reality or Myth?" I: *The British Journal of Criminology.* Vol. 19, No. 1 1979 s. 50-59.
- Storvoll, Elisabet Esbjerg 2004. *Antisocial atferd i ungdomstiden. En studie av kjønnsforskjeller i faktorstruktur, risikofaktorer, tilleggsproblemer og utvikling med alder.* Avhandling (dr. polit.), Universitetet i Oslo.
- Thomas, W. I. 1923. *The Unadjusted Girl.* New York, Harper and Row.
- Wykes, Maggie 2001. *News, Crime and Culture.* London, Pluto Press.
- Wyn, Johanna & Rob White 1997. "The Concept of Youth". I: Wyn, Johanna & Rob White. *Rethinking Youth.*